

349

ZÁKON

ze dne 8. prosince 1999

o Veřejném ochránci práv

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ OBECNÁ USTANOVENÍ

§ 1

(1) Veřejný ochránce práv (dále jen „ochránce“) působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.

(2) Působnost ochránce podle odstavce 1 se vztahuje na ministerstva a jiné správní úřady s působností pro celé území státu, správní úřady jim podléhající, Českou národní banku, pokud působí jako správní úřad, Radu pro rozhlasové a televizní vysílání, okresní úřady a města při výkonu působnosti okresního úřadu, obce při výkonu státní správy, dále na Policii České republiky, Armádu České republiky, Hradní stráž, Vězeňskou službu České republiky, zařízení, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova, ochranné léčení, jakož i na veřejné zdravotní pojišťovny (dále jen „úřad“).

(3) Působnost ochránce se nevztahuje na Parlament, prezidenta republiky a vládu, na Nejvyšší kontrolní úřad, na zpravodajské služby České republiky, na vyšetřovatele Policie České republiky, státní zastupitelství a na soudy, s výjimkou orgánů státní správy soudů.

(4) Ochránce není oprávněn zasahovat do činnosti a rozhodování úřadů jinak, než jak stanoví tento zákon.

§ 2

(1) Ochránce je volen Poslaneckou sněmovnou na funkční období šesti let z kandidátů, z nichž po dvou navrhuje prezident republiky a Senát; shodné návrhy jsou přípustné. Ochránce může být zvolen pouze na dvě bezprostředně po sobě jdoucí funkční období.

(2) Ochráncem může být zvolen každý, kdo je volitelný do Senátu.

(3) Sídlem ochránce je Brno.

(4) Zástupce ochránce zastupuje ochránce v plném

rozsahu v době jeho nepřítomnosti. Ochránce ho může pověřit výkonem části své působnosti. Pro volbu, pozbytí funkce, odvolání z funkce a právní postavení zástupce ochránce platí ustanovení tohoto zákona o ochránci obdobně, pokud tento zákon nestanoví jinak.

§ 3

(1) Funkce ochránce je neslučitelná s funkcí prezidenta republiky, poslance, senátora a soudce, jakož i s jakoukoliv činností ve veřejné správě.

(2) Výkon funkce ochránce je neslučitelný s jinou výdělečnou činností, s výjimkou správy vlastního majetku a činnosti vědecké, pedagogické, publicistické, literární nebo umělecké, není-li taková činnost na újmu výkonu funkce a její důstojnosti a neohrožuje-li důvěru v nezávislost a nestrannost výkonu funkce.

(3) Ochránce nesmí být členem politické strany nebo politického hnutí.

(4) Po dobu výkonu funkce se ochránce, pokud podléhá branné povinnosti, nepovolává k vojenské činné službě nebo se mu vojenská činná služba přerušuje; vojenské cvičení takto zameškané se promíjí.

§ 4

(1) Ochránce se ujímá výkonu funkce složením slibu do rukou předsedy Poslanecké sněmovny.

(2) Slib ochránce zní: „Slibuji na svou čest a svědomí, že svou funkci budu vykonávat nezávisle a nestranně, v souladu s Ústavou a ostatními zákony a že budu chránit neporušitelnost práv.“

§ 5

(1) Ochránce vykonává svou funkci nezávisle a nestranně.

(2) Za výkon funkce odpovídá ochránce Poslanecké sněmovně.

§ 6

(1) Ochránce pozbývá funkci dnem následujícím po dni, kdy

- a) uplynulo jeho funkční období,
- b) nabyl právní moci rozsudek soudu, kterým byl ochránce odsouzen pro trestný čin,
- c) přestal být volitelným do Senátu,

- d) se ujal výkonu funkce uvedené v § 3 odst. 1 nebo vykonává činnost ve veřejné správě, anebo
- e) předsedovi Poslanecké sněmovny bylo doručeno písemné prohlášení ochránce, že se této funkce vzdává.

(2) Pozbytí funkce z důvodů uvedených v odstavci 1 vysloví předseda Poslanecké sněmovny a uvědomí o tom písemně osobu, která funkci ochránce pozbyla.

(3) Vykonává-li ochránce činnost, která je podle § 3 odst. 2 neslučitelná s výkonem jeho funkce, nebo je-li členem politické strany nebo politického hnutí, Poslanecká sněmovna ho z funkce ochránce odvolá a písemně ho o tom vyrozumí; účinky odvolání nastávají dnem doručení písemného vyrozumění.

(4) O odvolání z funkce uvědomí předseda Poslanecké sněmovny Senát, prezidenta republiky, jakož i veřejnost; o pozbytí funkce uvědomí též Poslaneckou sněmovnu.

(5) Jestliže ochránce do 10 dnů od zvolení nesložil slib nebo pozbyl funkci anebo byl z funkce odvolán, koná se do 60 dnů volba podle § 2 odst. 1.

§ 7

(1) Ochránce nelze trestně stíhat bez souhlasu Poslanecké sněmovny. Odepře-li Poslanecká sněmovna souhlas, je trestní stíhání do skončení funkčního období ochránce vyloučeno.

(2) Ochránce je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl při výkonu funkce, a to i po ukončení výkonu funkce, pokud zákon nestanoví jinak; stejnou povinnost mají i zaměstnanci jeho kanceláře (§ 25).

(3) Povinnosti mlčenlivosti podle odstavce 2 může ochránce nebo zaměstnanec jeho kanceláře z vážných důvodů zprostit předseda Poslanecké sněmovny.

(4) Státní orgány, včetně orgánů činných v trestním řízení, jsou oprávněny nahlížet do spisů ochránce nebo mu tyto spisy odejmout jen na základě zákona a se souhlasem ochránce, a odepře-li ochránce souhlas, se souhlasem předsedy Poslanecké sněmovny.

§ 8

(1) Funkce ochránce je veřejnou funkcí.

(2) Ochránci náleží plat, náhrada výdajů a naturální plnění jako prezidentovi Nejvyššího kontrolního úřadu. Zástupci ochránce náleží plat, další plat, náhrada výdajů a naturální plnění jako viceprezidentovi Nejvyššího kontrolního úřadu.

ČÁST DRUHÁ ČINNOST OCHRÁNCE

§ 9

Ochránce jedná

- a) na základě podnětu fyzické nebo právnické osoby (dále jen „podnět“) jemu adresovaného,
- b) na základě podnětu adresovaného poslanci nebo senátorovi, který jej ochránci postoupil,
- c) na základě podnětu adresovaného některé z komor Parlamentu, která jej ochránci postoupila, anebo
- d) z vlastní iniciativy.

§ 10

(1) Každý má právo obrátit se s písemným podnětem na ochránce ve věci, která patří do jeho působnosti (§ 1); podnět lze učinit také ústně do protokolu.

(2) Podnět osoby, která je zbavena osobní svobody, nesmí být podroben úřední kontrole.

(3) Podnět nepodléhá poplatku.

§ 11

(1) Podnět musí obsahovat

- a) vylíčení podstatných okolností věci (§ 10 odst. 1), včetně sdělení, zda věc byla předložena také jinému státnímu orgánu, popřípadě s jakým výsledkem,
- b) označení úřadu, popřípadě jméno a příjmení nebo jiné údaje o totožnosti osoby, již se podnět týká,
- c) doklad o tom, že úřad, jehož se podnět týká, byl neúspěšně vyzván k nápravě,
- d) jméno, příjmení a bydliště, u právnické osoby název, sídlo a osoby oprávněné jejím jménem jednat, toho, kdo podnět podává (dále jen „stěžovatel“).

(2) Pokud se podnět týká rozhodnutí, stěžovatel přiloží jeho stejnopis.

§ 12

(1) Ochránce podnět odloží, jestliže věc, které se podnět týká, nespadá do jeho působnosti anebo se netýká osoby, která podnět podala.

(2) Ochránce může podnět odložit, jestliže

- a) náležitosti podle § 11 nebyly doplněny ani ve stanovené lhůtě,
- b) je zjevně neopodstatněný,
- c) od právní moci rozhodnutí nebo od opatření či události, kterých se podnět týká, uplynula v den doručení podnětu doba delší jednoho roku,
- d) věc, které se podnět týká, je projednávána soudem nebo již byla soudem rozhodnuta, nebo

e) jde o podnět ve věci, která již byla ochráncem přešetřena (§ 17 a 18) a opakovaný podnět nepřináší nové skutečnosti.

(3) O odložení podnětu a důvodech odložení ochránce písemně vyrozumí stěžovatele.

§ 13

Je-li podnět podle svého obsahu opravným prostředkem podle předpisů o řízení ve věcech správních nebo soudních, žalobou nebo opravným prostředkem ve správním soudnictví, anebo ústavní stížností, ochránce o tom stěžovatele neprodleně vyrozumí a poučí jej o správném postupu.

§ 14

Pokud ochránce podnět neodloží (§ 12) nebo nepostupuje podle § 13, zahájí šetření a písemně o tom stěžovatele vyrozumí.

§ 15

(1) Ochránce je oprávněn s vědomím vedoucích úřadů, a to i bez předchozího upozornění, vstupovat do všech prostor úřadů a provádět šetření spočívající v

- a) nahlížení do spisů,
- b) kladení otázek jednotlivým zaměstnancům úřadů,
- c) rozmluvě s osobami umístěnými v zařízeních, v nichž se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranná nebo ústavní výchova anebo ochranné léčení, a to bez přítomnosti jiných osob.

(2) Úřady jsou povinny na žádost ochránce a ve lhůtě jím stanovené

- a) poskytnout informace a vysvětlení,
- b) předložit spisy a jiné písemnosti,
- c) sdělit písemně stanovisko ke skutkovým a právním otázkám,
- d) provést důkazy, které ochránce navrhne,
- e) provést úkony dozoru, k nimž jsou podle zákona oprávněny a které ochránce navrhne.

(3) Ochránce je oprávněn být přítomen při ústním jednání a provádění důkazů úřady a klást přítomným osobám otázky.

(4) Ochránce je oprávněn žádat, aby jednotliví zaměstnanci úřadu byli pro účely šetření podle předchozích odstavců zproštěni povinnosti mlčenlivosti, je-li jim zákonem uložena.

§ 16

Všechny státní orgány a osoby vykonávající veřejnou správu jsou v mezích své působnosti povinny poskytovat ochránci při šetření pomoc, kterou si vyžádá.

§ 17

Jestliže ochránce šetřením nezjistí porušení právních předpisů ani jiná pochybení (§ 1 odst. 1), písemně o tom vyrozumí stěžovatele i úřad.

§ 18

(1) Zjistí-li ochránce šetřením porušení právních předpisů či jiná pochybení (§ 1 odst. 1), vyzve úřad, aby se k jeho zjištěním ve lhůtě 30 dnů vyjádřil.

(2) Pokud úřad na výzvu podle odstavce 1 sdělí, že provedl nebo provádí opatření k nápravě a ochránce tato opatření shledá dostatečnými, vyrozumí o tom stěžovatele i úřad. Jinak ochránce po obdržení vyjádření nebo marném uplynutí lhůty sdělí písemně své závěrečné stanovisko úřadu a stěžovateli; součástí tohoto stanoviska je návrh opatření k nápravě.

§ 19

Ochránce může navrhnout zejména tato opatření k nápravě:

- a) zahájení řízení o přezkoumání rozhodnutí, úkonu nebo postupu úřadu, lze-li je zahájit z úřední moci,
- b) provedení úkonů k odstranění nečinnosti,
- c) zahájení disciplinárního nebo obdobného řízení,
- d) zahájení stíhání pro trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt,
- e) poskytnutí náhrady škody nebo uplatnění nároku na náhradu škody.

§ 20

(1) Úřad je povinen do 30 dnů od doručení závěrečného stanoviska sdělit ochránci, jaká opatření k nápravě provedl.

(2) Jestliže úřad povinnost podle odstavce 1 nesplní, nebo jsou-li opatření k nápravě podle názoru ochránce nedostatečná, ochránce

- a) vyrozumí nadřízený úřad a není-li takového úřadu, vládu,
- b) může informovat veřejnost; utajované skutečnosti a údaje o totožnosti stěžovatele a zaměstnanců úřadu se neuvádějí.

(3) Způsobem uvedeným v odstavci 2 může ochránce postupovat i tehdy, nesplní-li úřad povinnost vyplývající z § 15 odst. 1 až 3.

§ 21

Jedná-li ochránce z vlastní iniciativy, ustanovení § 15 až 20 se použijí obdobně.

ČÁST TŘETÍ ZVLÁŠTNÍ OPRÁVNĚNÍ A POVINNOSTI OCHRÁNCE

§ 22

(1) Ochránce je oprávněn doporučit vydání, změnu nebo zrušení právního nebo vnitřního předpisu. Doporučení podává úřadu, jehož působnosti se týká, a jde-li o nařízení nebo usnesení vlády nebo zákon, vládě.

(2) Úřad je povinen do 60 dnů sdělit své stanovisko k doporučení podle odstavce 1. Ustanovení § 20 odst. 2 platí obdobně.

§ 23

(1) Ochránce podává každoročně do 31. března Poslanecké sněmovně souhrnnou písemnou zprávu o své činnosti za uplynulý rok; zpráva je sněmovní publikací. Zprávu současně zasílá Senátu, prezidentu republiky, vládě a ministerstvům a jiným správním úřadům s působností pro celé území státu a vhodným způsobem ji zveřejňuje.

(2) Ochránce soustavně seznamuje veřejnost se svou činností podle tohoto zákona a s poznatky, které z jeho činnosti vplynuly.

§ 24

(1) Ochránce Poslanecké sněmovně předkládá

- a) nejméně jednou za 3 měsíce informaci o své činnosti,
- b) zprávu o jednotlivých věcech, v nichž nebylo dosaženo dostatečných opatření k nápravě ani postupem podle § 20,
- c) doporučení podle § 22, pokud jde o právní předpisy.

(2) Poslanecká sněmovna projednává zprávy a informace předložené ochráncem.

(3) Ochránce je oprávněn zúčastnit se schůze Poslanecké sněmovny a jejího orgánu, jedná-li se o věcech týkajících se jeho působnosti, i když schůze nebo její část byla prohlášena za neveřejnou. Požádá-li o slovo, bude mu uděleno.

ČÁST ČTVRTÁ ZÁVĚREČNÁ USTANOVENÍ

§ 25

(1) Úkoly spojené s odborným, organizačním a technickým zabezpečením činnosti ochránce plní Kancelář Veřejného ochránce práv (dále jen „Kancelář“), která je rozpočtovou organizací.

(2) Podrobnosti o organizaci a úkolech Kanceláře upravuje statut, který vydá ochránce.

(3) Ochránce může pověřit jednotlivé zaměstnance Kanceláře, aby prováděli šetření ve věci podle § 15 odst. 1 a 3 a aby jednali jeho jménem v určitém řízení před Ústavním soudem.¹⁾

§ 26

Výdaje na činnost ochránce a jeho Kanceláře jsou hrazeny ze samostatné kapitoly státního rozpočtu.

§ 27

(1) Na ochránce se vztahuje zákoník práce, pokud tento zákon nestanoví jinak.

(2) Platové poměry zaměstnanců Kanceláře se řídí právními předpisy o platových poměrech zaměstnanců orgánů státní správy.

§ 28

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti šedesátým dnem po jeho vyhlášení.

Klaus v. r.

Havel v. r.

Zeman v. r.

¹⁾ § 64 odst. 2 písm. f) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.